

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного
університету

Випуск 28

*На пошану професора, ректора
Руслана Постоловського*

Рівне – 2016

УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)
А 43

*Друкуються за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 6 від 30 червня 2016 р.*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Редакційна рада:

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Кузіцькі Єжи – доктор хабілітований в галузі історії,
професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Шугасва Людмила – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Лоренс Беата – доктор хабілітований в галузі історії,
професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології,
професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:

Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 28. –
Рівне: О. Зень, 2016. – 487 с.

ISBN 978-617-601-159-0

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну реєстрацію
періодичних видань» часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії»
визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (наказ № 820 від 11.07.2016 р.)*

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

ISBN 978-617-601-159-0

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

27. Majewski M. Ukraińska emigracja polityczna w powiecie Piotrkowskim w latach 1920-1939 / M. Majewski // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Вип. 15. – С. 77–93.
28. Statut Stowarzyszenia p. n. «Ukraiński Komitet Centralny w Rzeczpospolitej Polskiej». – Warszawa, 1930. – 31 s.
29. Wiszka E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939. / E. Wiszka. – Toruń: MADO, 2004. – 752 s.

УДК 94:[32:316.46](437)

Г.Савчук

(НЕ)ФОРМАЛІЗОВАНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА Т.Г. МАСАРИКА

В статті проаналізовано формування повноважень інституту глави держави Першої Чехословацької республіки. Головна увага приділена першому президенту Т.Г. Масарику та інституційним інструментам лобізму його інтересів в політичному житті держави.

Ключові слова: Перша Чехословацька республіка, Конституція, Т.Г. Масарик, група «Граду».

В статье проанализировано формирование полномочий института главы государства Первой Чехословацкой республики. Главное внимание уделено первому президенту Т.Г. Масарику и институциональным инструментам лоббизма его интересов в политической жизни государства.

Ключевые слова: Первая Чехословацкая республика, Конституция, Т.Г. Масарик, группа «Града».

The article examines the formation of the institution of the head of state of the First Czechoslovak Republic. After the revolutionary activities of Masaryk and implementation of the idea of independent Czechoslovakia, the process of state building began. The primary objective was to develop a constitution that would regulate canons defining political system, social relations etc.

The main aim of the study is to analyze the constitutional powers of the President and his leverage in the political life of the interwar Czechoslovakia.

Development of the institution of the head of state in Czechoslovakia can be described as the evolution from «weak» to «strong» President.

After the proclamation of Czechoslovakia independence in Prague two centers of power were formed. One of them was named «The Castle,» which was formed around Masaryk by a group of his closest supporters and associates. According to eyewitnesses the President was the only one person who defined strategic objectives and policies of Czechoslovakia. The second center soon received the name «Five,» it included Czechoslovakia major political parties and their leaders. At meetings of the «Five» bills were discussed, compromises on them were achieved, which then seemed to Parliament as reciprocal suggestions of parties. Neither of the two centers were constitutionally designed, nevertheless they played an important role in the mechanisms of the political system of the Czechoslovak Republic.

Key words: *the First Czechoslovak Republic, Constitution, T.G. Masaryk, the group «Castle».*

Ідея незалежної Чехословаччини була реалізована після завершення Першої світової війни. Становлення Чехословацької республіки виявилось довгим і складним процесом, помітну роль в якому відіграв перший президент – Т.Г. Масарик. Його ідеї гуманності, демократії та справедливості стали фундаментом у державному будівництві новоствореної Чехословаччини. Важливим етапом у цьому процесі стало прийняття конституції, яка регламентувала визначальні канони політичного устрою, оскільки, у перші дні створення держави мали місце колізії щодо того, як буде функціонувати майбутня держава. Суперечки велися між представниками політичної еліти всередині країни та між політиками в еміграції. Ці суперечки торкнулися також і повноважень президента. Їх суть полягала в тому чи буде мати держава сильного президента, по американському зразку, чи відносно слабкого за зразком, наприклад, Франції [1, с. 91].

Різні аспекти політичної та президентської діяльності Т.Масарика вивчало чимало дослідників, серед яких С.Віднянський, М.Нагорняк, Р.Постоловський, О.Серапіонова, А.Бобраков-Тимошкін, Я.Гербен, А.Клімек, Гордон Г. Скіллінг та багато інших.

У даній розвідці ставимо за мету проаналізувати конституційні повноваження президента та його важелі впливу на політичне життя міжвоєнної Чехословаччини.

Ніхто з тодішніх політичних сил не сумнівався в тому, що президентом повинен стати Т.Масарик. Сам Т.Масарик, у праці «Світова революція» писав, що «впродовж свого перебування за кордоном про своє президентство я не думав, мені просто не приходила ця думка, так як я був захоплений визвольним рухом. У новій республіці я бачив себе за звичкою депутатом і письменником (бути професором я вже не розраховував)» [2, с. 326].

Вперше про функції президента йшлося у тимчасовій конституції від 13 листопада 1918 р. В § 7-11 тимчасової конституції встановлювався порядок обрання президента Національними зборами, термін його повноважень та функції. Президент обирався Національними зборами більшістю у дві третини присутніх депутатів. Він був головнокомандувачем війська, приймав послів, оголошував війну (після затвердження НЗ) та укладав мир, призначав старших офіцерів, суддів і чиновників, і мав право пом'якшувати або скасовувати вироки. Серед президентських повноважень згідно тимчасової конституції було також право президентського вето, яке однак, парламент міг скасувати [3]. За час дії тимчасової конституції інститут президента зазнав еволюцію, яку можна охарактеризувати як розвиток від «слабкого» президента до «сильного». Спочатку тимчасова конституція надавала президенту мінімальні повноваження. В чехословацькій конституційній доктрині взяла гору концепція «президентського арбітражу», згідно з якою інститут президента можна було трактувати як орган забезпечення стабільності на основі високого морального авторитету особи, яка обіймає дану посаду. Ця обставина у тимчасовій конституції виразилася в підкреслено «слабких» повноваженнях президента [4, с. 61]. Т.Масарик з такими незначними повноваженням не погодився, пізніше це було названо як пряма образа президента. Внаслідок цього, з метою досягнення змін були проведені переговори. Щодо цих протиріч один з авторів конституції Вацлав Боучек в травні 1919 р. послав Т.Масаріку лист, в якому він пояснює опір «сильному» президенту (який часто інтерпретувався як напад проти Т.Масарика) «конституцію ми робимо і для тих недобрих пір, коли його вже не буде між нами» [1, с. 91].

В результаті, був знадений компроміс, в якому спостерігалось деяке посилення президентських повноважень. Згідно з законом № 271/1919 уряд призначався і відзивався президентом, і був йому підзвітний. Президент також отримав право бути присутнім на засіданнях уряду, а також міг вимагати письмового повідомлення від будь-якого міністра з питань, що входять у його компетенцію. Зміни, які були відображені у законі № 271/1919 були перенесені до постійної конституції.

Постійна конституція Чехословацької республіки була затверджена 29 лютого 1920 року. В цій конституції президент отримав більш точно розмежовані повноваження та укріпив свої позиції. Хоча і тут діяли обмеження його повноважень урядом і парламентом. Президент був головнокомандуючим, вищим представником республіки в міжнародних відносинах з правом укладання та ратифікації міжнародних договорів ЧСР, мав право оголошувати війну і укласти мир, приймати і акредитовувати дипломатичних представників, призначати всіх професорів вузів, суддів, державних чиновників і офіцерів, оголошувати про пом'якшення кримінального покарання або помилування і т.д. Відносно парламенту Президент мав право скликання, закриття та відстрочення сесій, а також розпуску палат [5]. Головний творець конституції Й.Гетцель певні обмеження пояснив тим, що конституція повинна бути сформована враховуючи, що главою держави може бути егоїстична, партійна людина, якби повноваження писались лише для Т.Масарика, то на них не поскупились би [6, с. 67].

В конституції було зазначено, що президент міг обиратись лише на два терміни. Однак перший раз Т.Масарик став президентом ще до прийняття конституції в 1918 р., а 1920 р. був обраний на президентських виборах згідно з основним законом країни. Його переобирали ще два рази: в 1927 і 1934 рр. Можна сказати, в обхід конституції: в 1930 р. Національні збори до 80-ти річчя Т.Масарика прийняли закон про його особливі заслуги перед державою [7, с. 64].

У виконанні президентських повноважень Т.Масаріку допомагала Канцелярія президента республіки. Вона була його очима, руками а подекуди і мозком [8, с. 249]. Офіційно дана

інституція почала працювати у вересні 1919 р. на підставі закону № 654/1919. Організаційно канцелярія ділилася на цивільне і військове відділення і очолювалася призначуваним главою держави начальником [4, с. 63]. На чолі канцелярії стояв близький соратник президента П.Шамал. У своїй діяльності він займав роль організатора, координатора, а в разі суперечок між підрозділами – арбітра.

Таким, в загальних рисах, був конституційний статус президента, проте, щоб зрозуміти як Т.Масарик формував президентську владу потрібно розглянути його реальну політику. У бесідах з К.Чапеком, Т.Масарик сказав: «Вважаю, що ми маємо добру конституцію; проте йшлося і йдеться про те, щоб наповнити букву закону життям» [9, с. 163].

Можна сказати, що існування міжвоєнної Чехословаччини було пов'язане з його особою. В країні не було більш популярного політика, ніж засновник держави, і це допомагало президенту навіть в несприятливій політичній ситуації. Т.Масарик завжди був обраний в першому турі, однак це не означає, що вибори завжди проходили без проблем: 1927 р. А.Швеглі довелося докласти зусиль, щоб схилити більшість на користь Т.Масарика, президент тоді отримав всього на 13 голосів більше, ніж потрібно було для обрання в першому турі (багато законодавців голосувало «проти всіх») [10, с. 105].

Він носив звання президента «Визволителя», «духовного лідера нації» і т.д. Однак описати президентство Т.Масарика в реальній політиці є завданням складним. Він був більше ініціатором чи то архітектором, аніж будівельником. Важливим у Масариковому стилі роботи був особистий контакт. Раз в тиждень або більше мав зустріч з прем'єр-міністром і міністрами важливих міністерств (Міністерство внутрішніх справ, оборони, фінансів і т.д.). Особливо близькі стосунки він побудував з А.Швеголою, який був першим міністром внутрішніх справ, а потім прем'єр-міністром. Його основною тактикою було не втручатися занадто прямо. На це він не мав компетенції і для президента який стояв над політичними перетвореннями така позиція могла бути небезпечною. Величезний авторитет «Визволителя» республіки примножував його політичну вагу, яка

разом з тим, не відповідала тому об'єму повноважень які надавала главі держави конституція [1, с. 91]. Однак, Т.Масарик не був авторитарним диктатором і, наприклад, за 17 років проведених в президентському кріслі, ні разу не розпускав парламент без домовленості з лідерами партій (правом достроково розпустити Національні збори Т.Масарик скористався тричі: у жовтні 1925 р., у вересні 1929 р., і в квітні 1935 р.). Будучи лідером надпартійним, Т. Масарик проявляв більше симпатій до лівої частини політичного спектру, голосуючи на виборах, як правило, за соціал-демократів. Проте, засоби його впливу на партії були різноманітні і рідко виражались в прямій політичній підтримці [10, с. 105].

Вже після здобуття незалежності в Празі викристалізувалися два центри влади. Один з них отримав найменування «Град», який утворився навколо Т.Масарика групою його найближчих прихильників та однодумців. За свідченнями сучасників саме президент визначав стратегічні задачі і напрями політики ЧСР. Найближчим однодумцем і довіреною особою Т.Масарика був Е.Бенеш, який не тільки розділяв його погляди, а й доповнював і розвивав їх [11, с. 82].

Другий центр, незабаром отримав найменування «П'ятірка», що включав основні політичні партії Чехословаччини і їх лідерів. Ні той, ні інший центр конституційно не були оформлені.

На вершині піраміди «Граду» перебували президент Т.Масарик і його «права рука» Бенеш. Складовою частиною «Граду» була також сім'я Т.Масарика, особливо його син Ян, який реалізував себе у міністерстві Бенеша і став відомим дипломатом, і його старша сестра Аліса, яка крім своєї активної благодійності відала господарськими справами Граду. З нею дуже зблизилася дружина Бенеша Гана, яка також займалася благодійністю. Всі вони відігравали помітну, але негласну роль у політиці цього центру. Дружні зв'язки між сім'ями Т.Масарика і Бенеша були важливою складовою угруповання «Град». У перші роки після війни Т.Масарик разом з Бенешем почали закладати основи нової держави і створювати традиції його управління. Легендарна популярність Т.Масарика давала йому можливість реалізовувати свої погляди і всупереч волі сильної опозиції. Політичним

центром «Граду» була вже згадана Канцелярія президента ЧСР. Вона організувала роботу глави держави, стежила за дотриманням протоколу, офіційно контактувала з урядом і парламентом. Однак це була лише «надводна частина айсберга». Канцелярія формувала мережу «інформаторів», журналістів, політиків, працівників секретаріатів партійних, таємно повідомляли про внутрішньопартійні події і настрої керівництва. Цей орган відразу після повернення Т.Масарика представляв собою надійну адміністративну базу президентської влади. «Град» мав підтримку і внизу, зокрема, у фракціях ряду видатних політичних партій, серед відомих і популярних літераторів і журналістів, в редакціях газет і журналів. Наприклад, великий вплив на формування громадської думки надавала газета «Лідові новини» («Народна газета»), що видавалася сім'єю близьких до Т.Масарика моравських підприємців і політиків. Об'єктивно інформуючи про новини, вона надавала трибуну представникам різних політичних поглядів. Головним «козирем» газети були фейлетони та аналітичні статті близького до Т.Масарика письменника Карела Чапек. Письменники в ту пору сприймалися не лише як моральні авторитети, але часто ставали активними учасниками політичних та інтелектуальних баталій, які розгорталися у суспільстві. Т.Масарик був також «хрещеним батьком» суспільно-політичного тижневика «Пршитомность», головним редактором якого став Фердинанд Пероутка. У тижневику співпрацював і К.Чапек. Завданням близьких до «Граду» інтелектуалів було, з одного боку, роз'яснювати громадськості його політику, а з іншого – інформувати президента про зміни в громадській думці і поглядах. Вони стали, таким чином, «очима і вухами» «Граду» і виконували традиційну роль тих письменників і діячів мистецтва, які, перебуваючи поруч з політичною владою, покликані стежити за тим, щоб відомості про можновладців і їх звички не тільки доводили до свідомості громадськості, але і прикрашалися [12, с. 45]. Група «Граду» мала своїх союзників не тільки в політичному і академічному світі, але і в економічній сфері. Потужний важіль «Граду» були кошти, які були отримані в основному з фондів президента, Міністерства закордонних справ і секретного грошового фонду Легіобанку. Ці

кошти були потім використані як для просування республіки, так і на осіб з метою вплинути на їх поведінку [1, с. 99]. Владне угруповання «Град» в часи президентства Масарика, стало одним з опорних стовпів чехословацької демократії.

Однак, у 1926 р. в інтерв'ю на питання щодо так званої політики «Граду» Т.Масарик заявив: «Не знаю точно, що розуміють під цими словами. Немає жодної політики «Граду» в тому розумінні, що я, чи коло людей під моїм керівництвом проводять якусь політику крім конституції і парламенту. Маю свої політичні переконання, як і кожен громадянин, і як президент, у мене є свої обов'язки, визначені конституцією» [13, с. 288].

Другою неконституційною структурою, яка виникла як би на противагу «Граду» була так звана «П'ятірка», своєрідний клуб лідерів чеських політичних партій: соціал-демократичної, національно-соціалістичної, аграрної, народної та національно-демократичної. Офіційно цей орган виступав як Об'єднаний виконавчий комітет їх парламентських клубів. Лідерами партій на початку 20-х рр. були відповідно Рудольф Бехіне, Їржі Стршибрни, Антонін Швегла, який був найбільш впливовою фігурою в цьому органі, Ян Шрадек, Алоїс Рашин, а після його смерті в 1923 р. – Карел Крамаржем. «П'ятірка» намагалася по суті досягти тієї ж мети, що і «Град» – створити державу «чехословацької нації». На засіданнях «П'ятірки» обговорювалися законопроекти, досягалися компроміси щодо них, які представлялися потім парламенту як спільні пропозиції партій. «П'ятірка», яка почала формуватися на початку 1921 р., під час хвороби Масарика, згуртувалася ще тісніше в період уряду Бенеша. Вона спробувала подолати роз'єднаність «державотворчих» партій. Масарику подобалася «П'ятірка», але лише до тих пір, поки вона вела себе відповідно до його уявлень. Він волів бачити в ній лише посередника між парламентом і урядом, але вона стала привласнювати собі правомочності як уряду, так і парламенту. В парламентській практиці це означало, що депутати повинні були голосувати за вказівкою своїх партій, а не у відповідності зі своїми переконаннями; мандати стали власністю партій. Створення «П'ятірки» було певним відступом від демократичних норм, але в час різкого загострення соціальних і національних протиріч літом-зимою 1920 р. дало змогу зберегти

демократичний режим. «Град» і «П'ятірка» в найважливіших питаннях державного життя тісно співпрацювали, хоча між обома владними центрами іноді спалахували суперечки і велася боротьба за владу. При цьому і те, і інше угруповання використовували методи інтриг і закулісної політики. Однак, у будь-якому випадку, вони грали важливу роль в забезпеченні механізмів функціонування політичної системи Чехословацької республіки [14, с. 119].

Отже, інститут глави держави в Першій Чехословацькій республіці можна охарактеризувати як еволюцію від «слабкого» до «сильного» президента. Важливу роль в реалізації повноважень президента відіграла Канцелярія президента та конституційно не оформлена група «Граду», ідейним натхненником якої був Т.Масарик.

Джерела та література

1. Pehr Michal: Postavení československých prezidentů v ústavním systému a role hradu jako jednoho z mocensko-politických center československého politického vývoje / Michal Pehr // Křehké vítězství. 28. říjen v paměti Hradu. Proměny československé státnosti 1918-1948. – Praha: Mlada fronta, 2008. – S. 89–106.
2. Масарик Т.Г. Мировая революция / Т. Г. Масарик; пер. Н.Ф. Мельниковой-Папоушек. – Прага, 1926-1927. – 2 т. – 391 с.
3. Zákon ze dne 13. listopadu 1918 o prozatímní ústavě. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html
4. Колесников В.А. Возникновение и основные особенности конституции Чехословакии в период Первой республики / В.А. Колесников // Вестник Воронежского института МВД России. – 2007. – № 1. – С. 61-65.
5. Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html
6. Klimek A. Voj o hrad /1./ Hrad a pětka 1918-1926. Praha, 1996. – 432 s.
7. Серапионова Е.П. Новые механизмы взаимоотношений власти и общества (на примере «первой» Чехословацкой республики) / Е.П. Серапионова // Власть и общество:

- непростые взаимоотношения (Страны Центральной и Юго-Восточной Европы в XX в.). – М., 2008. – С. 61–82.
8. Soubigou A. Tomáš Garrigue Masaryk / Praha: Paseka, 2004. – 451 s.
 9. Чапек К. Бесіди з Томашем Масариком / Карел Чапек; [пер. з чес. Л.Кіцила; післясл. М.Нагорняка]. – Львів: Астролябія, 2010. – 464 с.
 10. Бобраков-Тимошкин А. Проект «Чехословакия»: конфликт идеологий в Первой Чехословацкой республике (1918-1939). – М.: Новое литературное обозрение, 2008. – 224 с.
 11. Станков Н.Н. Формирование внешнеполитического курса и внутривластная борьба в ЧСР в первой половине 1920-х годов / Н.Н. Станков // Власть и общество: непростые взаимоотношения (Страны Центральной и Юго-Восточной Европы в XX в.). – М., 2008. – С. 82–96.
 12. Марьина В.В. Второй президент Чехословакии Эдвард Бенеш: политик и человек: 1884-1948. – М.: «Индрик», 2013. 488 с.
 13. Soukup F. T.G. Masaryk jako politický průkopník, sociální reformátor a prezident státu. Praha, 1930. – 320 s.
 14. Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории: в 2 кн. / [отв. ред. В.В. Марьина]; Ин-т славяноведения. – М.: Наука, 2005. – Кн. 1. – 453 с.

УДК 94(477.82):355.01+061(438)«1921-1939»

С.Синяк

КОМЕНДАНТСЬКИЙ, ІНСТРУКТОРСЬКИЙ ТА ТРЕНЕРСЬКИЙ СКЛАД ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ВОЛИНІ 1921-1939 рр.

У статті розглянуто комендантський, інструкторський та тренерський склад польських парамілітарних організацій на Волині 1921-1939 рр.

Ключові слова: парамілітарні організації, військово-фізична підготовка, Стрілецький союз.

Комендантський, інструкторський и тренерський состав польских парамилитарных организаций на Волини 1921-1939 гг.

З М І С Т

Смолій В.
НА ПОШАНУ РУСЛАНА ПОСТОЛОВСЬКОГО
(З НАГОДИ 65-РІЧЧЯ)3

Савчук П.
НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА ПОСТОЛОВСЬКОГО:
НОВЕ БАЧЕННЯ6

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Шугаєва Л.
НАРОДНЕ БОГОСЛОВ'Я В КОНТЕКСТІ
РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИК ДУХОВНОГО
МІСТИЧНОГО ХРИСТІЯНСТВА В УКРАЇНІ19

Прищеп О.
ГІМНАЗІЇ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В
ОСВОЄННІ МІСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ДОВКІЛЛЯ
(ДРУГА ТРЕТИНА ХІХ СТ.)27

Ткачук В.
ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЙ ДАВНІХ УКРАЇНСЬКИХ
АНТИМІНСІВ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.41

Доброчинська В.
ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ
РОМАНА МОГИЛЬНИЦЬКОГО (1902-1973 РР.):
МАЛОВІДОМІ ФАКТИ З ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ60

Пальчевський Р.
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ МОЛОДІЖНИЙ
РУХ В ЗАКАРПАТТІ (1918-1939 РР.)68

Карпухіна Т. УКРАЇНА В ПЛАНАХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	80
Півоварчук В. ВПЛИВ РАДЯНІЗАЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ НАСЕЛЕННЯ (1939-1940 РР.)	97
Старжець В. ПРОПАГАНДИСТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ СЕРЕД ВЧИТЕЛЬСТВА ТА ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ (1944-1953 РР.) ...	109
Дубей В. ФОРМУВАННЯ ДОГОВІРНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС У ЦАРИНІ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	120
Шамсутдинова-Лебедюк Т. МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ ПРАВОСЛАВ'Я ТА ІСЛАМУ В УКРАЇНІ	132
Юзик В. ДАКТИЛОСКОПІЯ –ЦЕ ТОЧНА НАУКА, ЯКА НІКОЛИ НЕ ПОМИЛЯЄТЬСЯ	140
Bulyga I. NON-CONFESSIONAL RELIGIOSITY IN THE CONTEXT OF RELIGIOUS DEVELOPMENT OF VOLYN REGION	148
Кундеус О. ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	159
Любарець А. ВІДЗНАЧЕННЯ 9 ТРАВНЯ ЯК ДЗЕРКАЛО УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ (2005-2015)	176

РОЗДІЛ 2

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

- Гуменний В.
ОФІЦІЙНА ПРОПАГАНДА І СХІДНА ПОЛІТИКА
РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ I СТ. Н.Е.
(ЗА НУМІЗМАТИЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ)190
- Жилюк С.
ВСЕЛЕНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СОБОРИ:
СЕРЕДНЬОВІЧНА ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА
ТА ЇЇ ВІДЛУННЯ У XX СТ.202
- Десятничук І.
РЕВОЛЮЦІЯ 1848 Р. В АВСТРІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ:
ПОЧАТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЧЕСЬКО-НІМЕЦЬКОГО
КОНФЛІКТУ214
- Івчик Н.
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ПІВДЕННО-
ЗАХІДНОМУ КРАЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ДРУГОЇ
ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.: УКРАЇНСЬКИЙ РАКУРС228
- Валюх Л.
РЕАКЦІЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ
НА ПОЧАТОК НІМЕЦЬКОЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ
ЕКСПАНСІЇ В АФРИЦІ (1884-1888 РР.)243
- Давидюк Р.
УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ В ПОЛЬЩІ:
ПРОБЛЕМИ СТАТУСУ ТА ЧИСЕЛЬНОСТІ254
- Савчук Г.
(НЕ)ФОРМАЛІЗОВАНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА Т.Г. МАСАРИКА266
- Синяк С.
КОМЕНДАНТСЬКИЙ, ІНСТРУКТОРСЬКИЙ ТА
ТРЕНЕРСЬКИЙ СКЛАД ПОЛЬСЬКИХ

ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ВОЛИНІ
1921-1939 РР.275

Пилипович Т.
УКРАЇНЦІ У СКЛАДІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА АНДЕРСА
В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ:
ШЛЯХИ ПОЯВИ ТА УЧАСТЬ У БОЙОВИХ ДІЯХ292

Слесаренко А.
МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА І ЗВ'ЯЗКИ
ЗАРУБІЖНОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ЕМІГРАНТСЬКИХ
КІЛ З ДИСИДЕНТСЬКИМ РУХОМ ТА
НОНКОНФОРМІСТСЬКОЮ КУЛЬТУРОЮ В
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1970-1980-ТІ РОКИ)306

Гон М.
ОКАЗІАЛЬНИЙ І КОНВЕНЦІОНАЛЬНИЙ НАТОВПИ У
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ317

Martynchuk I.
THE SLOVAK REPUBLIC AND NATO:
THE POLITICAL INCOMPATIBILITY OF 1993-1997329

Опанасюк Т.
ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА
РЕЗУЛЬТАТИ ДРУГОГО ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО
ЦИКЛУ В РОСІЇ (1999-2000 РР.)340

Michno J., Sommer H., Sommer H.
MŁODZIEŻ A BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE
W OKRESIE RÓŻNEJ NOWOCZESNOŚCI353

РОЗДІЛ 3

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Прищепя Б.
ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ФОРТИФІКАЦІЙНИХ
СПОРУД ОСТРОЗЬКОГО ЗАМКУ XVI-XVII СТ.366

Басюк К.
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ХРИСТИЯНСЬКИХ МОНАСТИРІВ НА ВОЛИНІ В
1939-1964 РОКАХ380

Березняк В.
ПОСИЛЕННЯ КОНСЕРВАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ РІВНЕНЩИНИ В
ПЕРІОД «ЗАСТОЮ»: РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ392

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Плюта Н.
ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА У ФРАНЦІЇ З ПИТАНЬ
КОЛОНІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В АФРИЦІ КІНЕЦЬ ХІХ –
ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД
ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНИМИ ІСТОРИКАМИ404

Михальчук Р.
ГОЛОКОСТ НА РІВНЕНЩИНІ:
ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ422

Данильчук В.
ОСТАРБАЙТЕРИ З УКРАЇНИ:
ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМ
ВИВЕЗЕННЯ ТА РЕПАТРІАЦІЇ439

Філіпчук І.
ФОРМУВАННЯ ІДЕЙ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»:
ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ458

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ478

ЗМІСТ481

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 28

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Л.Федорук, В.Самсонюк**
Обкладинка – **Г.Волохов**

Підписано до друку 1.07.2016 р. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 24,6.

Видавець О. Зень вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022
0-362-24-45-09; 068-0250674
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

A43

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії :
Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових
праць. Випуск 28. – Рівне : О. Зень, 2016. – 487 с.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016
УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)